

- (2.) V. ROSICKY: *Hessit von Botes in Siebenbürgen.* (Bulletin internat. de l'Académie des Sciences de Bohême. 1908. 13. 25—27.)

A megmért kristályka mintegy 3 mm. nagyságú, lapjai gyöngé fényűek, de mérhetőek voltak; a hessit kristályodott *quarcon*, *sphalerit* és *arany* kíséretében van. néha mint ifjabb lerakódás apró, kristályodott *quarc* is födi. A kristálykán kifejlett alakok:

<i>h</i> {100}	<i>z</i> {322}
<i>d</i> {110}	<i>m</i> {311}
<i>e</i> {210}	<i>p</i> {221}
<i>f</i> {310}	* <i>r</i> {441}
<i>o</i> {111}	* <i>s</i> {552}

A két utóbbi *-gal jelölt alak a hessitre új.

	Mérve	Számítva
(110) : (441) =	10° 9'	10° 13'
: (552) =	16 0	15 47½'

ZIMÁNYI KÁROLY.

- (3.) BALKAY BÉLA: *Ein neues Berggesetz für Ungarn.* Erläuterung des Referentenentwurfes. Wien u. Leipzig. Verl. v. Halm & Goldmann, 1909, 8° S. 1—293.

Mint hogy az új magyar bányatörvény előadói tervezete iránt, annak kiadása után, a külföldi szakkörökben nagy érdeklődés mutatkozott; szerzője célszerűnek látta, hogy ezt a törvénytervezetet német nyelvre lefordítva, a külföld igényeit kielégítse, hogy így a külföldi szakférfiak bírálatát se legyen kénytelen nélkülözni. Hogy azonban azt az alapot is megismertesse a külfölddel, amelyen a reform fölépült; a magyar bányajog fejlődését s a magyar bányászat mai állapotát is eseteli és az I-X. szakasz mindegyikéhez magyarázó áttekintést fűz, magát a szakaszok szövegét pedig szintén fölvilágosító jegyzetekkel látja el.

7

TÁRSULATI ÜGYEK.

Szakülések.

1909 november 3.-án Elnök: dr. KOCH ANTAL.

Előadások:

1. Dr. FRANZENAU ÁGOSTON Rákospalota Széchenyi-telep nevű kerületében, a Vezér- és Adria-utcák sarkán kútásáskor 24 m mélységben megütött kékes, kissé meszes, kavicsos homokot ismertette, melyben középmiocén kővületek bőven van-

nak. A kövületek között egy alga-maradványon és néhány ostrakodán kívül meghatározható volt:

- 32 foraminifera,
- 1 bryozoum,
- 23 lamellibranchiata,
- 2 scaphopoda és
- 43 gastropoda.

A lerakódás leginkább a budapesti Illés-utcában a III. főgyűjtő-csatorna építése alkalmával föltárt vasrozsdás kavicsos homokra emlékeztet.

2. Dr. TUZSON JÁNOS «Adalékok Magyarország fosszilis flórájához (III)» című dolgozatát mutatta be, a melyben 1. Esztergom környékéről és a kódsdi szénbányából származó *Characites* típusokat; 2. Bozovicson talált *Pinus ovoidea* nov. typ. tobozt; 3. a budai Pálvölgyből származó kérdéses *Attalea*-féle pálmatermést; 4. Ruzskabányán gyűjtött *Pandanus*-levelet és 5. ugyanott újabban kiemelt 1.5 m hosszú levélrészletét, terméseit s virágzatát a *Juránia hemiflabellata* pálmának ismerteti.

Dr. SCHAFARZIK FERENC kapcsolatban a hallott előadással fölemlítette, hogy ugyancsak múlt nyáron a bozovicsi barnaszéntelepben sok szenesült fatörzset látott, melyből több a fa rostozatát világosan mutató darabot gyűjtött. Reméli, hogy ezeknek meghatározása lehetséges lesz, és végre annak adott kifejezést, hogy érdekes volna, ha a fatörzsdarabok s a *Pinus ovoidea* toboza között valami összefüggés volna kimutatható.

3. Dr. VOGL VIKTOR a fejemgyei Szárhegy és Somlyó, valamint az ezektől É-ra elterülő urhidai magaslat sztratigrafiai s tektonikai viszonyaival foglalkozik. A Szárhegyet és Somlyót kristályos, kövületmentes mészkő építi föl, melyet az irodalom paleozoikusnak ismer. Ez a mészkő a Szárhegyen s a Somlyó É-i részén is 22^b felé dől a Somlyó déli részében ellenben kitünően megfigyelhető boltozatot alkot. Urhidán felső-eocén mészkő és márga van, ezeknek fekvőjében pedig vastól vörösesre festett mészkő, mely telve van kövületnyomokkal, köztük úgy látszik *cerithium*-töredékekkel is. Ez alakok a Magyar Középhegység felsőeocén főnummulitos meszből nem ismeretesek, a középső eocénben ellenben gyakoriak, úgy hogy nincs kizárva, miszerint az urhidai vöröses mészkő is a középső eocénbe tartozik. A falu É-i és ÉNy-i részén a szőlőkben fillitszerű kőzet apró darabkái hevernek s ezt a kőzetet itt újabban kútásásnál 13 m mélységben szállban is megtalálták; inkább rostos mintsem palás szövötű kőzet ez, mely eredetileg fehér, de vasrozsdától át meg át van járva.

Dr. SCHRÉTER ZOLTÁN megjegyezte, hogy az urhidai fillitszerű kőzet s a somlyóhegyi kristályos mészkő mint a velencei granitlakkolit metamorfizált paleozoikus képződményekből álló kontaktus köpenye bírálendő el, melynek a lösz s a pannoniai képződmények alatt jelentékenyebb elterjedése lehet.

Dr. LÓCZY LAJOS hangoztatta, hogy a Fejér- és Veszprém vármegye határán elterülő régi hegyrögök figyelemre méltó jelenségek, mert egy hosszú paleozoikus vonulat maradványai. Ezt a vonulatot a Velencei hegységtől a Balaton mellékeig lehet nyomozni. Rőgei Balatonfőkajár, Füle, Polgárúri, Szabadbattyán határában és Urhidán található. Az urhidai quarcitpala a templomtól Ny-ra levő szőlőkben nagyobb elterjedésű, mint azt az előadó esetelte, aki különben helyes munkát végzett

4. Dr. GAÁL ISTVÁN soron kívül «Kövületes közép-miocénrétegek Déván s az egyik andesit-tömzs kitörési idejének pontos meghatározása» címen szolt. A dévai «Petroszu» kőbánya munkálatai igen jól föltárták a földtani viszonyokat. Ezeket előadó a bemutatott szelvény kapcsán röviden ismerteti. E szerint az említett kőbányájúl a Berzsáni patak szintjén kis föltárásban agyag bukkan ki, melyből előadónak sikerült 18 molluscum fajt meghatározni; ezek közt *Ostrea digitalina* DUB., *O. cochlear* POLI., *Cardium turonicum* MAV., *Corbula gibba* OLIVI., *Pecten cristatus* BRONN., *Arca diluvii* LAM., *Turritella subangulata* BROCC., *T. turris* BRGT. stb. A példányok jó megtartásúak. úgy hogy igen könnyű lenne az itteni fajok számát megnövelni. Ezzel tehát kövületek alapján is igazolva vannak a Maros völgye mezőségi rétegei. A középső miocén agyag fölött alsó szarmata agyag van *Mactra* és *Cerithium*-fajokkal. Érdekes, hogy ezt az andesitláva tangenciális irányban eltolta, összegyúrte, míg az erre települt andesittufa s ennek konkordáns fedője, a durva sárga homok ilyen oldalnyomást már nem szenvedtek. S miután a durva homok már közép-szarmata korú, az említett kitörést az alsó- és közép-szarmata határára kell tennünk.

Dr. LÓCZY LAJOS örömmel állapítja meg, hogy előadó buzgólkodása az erdélyi medence délnyugati sarkában hasznos hazánk geologiai megismerésére. A részletes kutatáson oly munkatársnak, mint előadó, aki mindig a helyszínén van, legtöbbet lendíthetnek. Fölszólaló megjegyzi, hogy az említett amfibolos andesit kitörési kora a mediterrán és a szarmata idő között nem általánosítható nagy területre, mivel tudomás szerint az erdélyi érchegységben és egyebütt régibb neogén-rétegek anyagában is van már amfibolos andesitanyag.

Dr. PÁLFY MÓR megjegyzi, hogy Dévától nem messzire, Nagyg környékén, az amfibolos andesitek már idősebbek, amennyiben ott a vormágai szarmatarétegek alsó szintjét alkotó konglomerátum kavicsai között a dacitdarabkák mellett megvannak az amfibolos andesitnek darabkái is. Ez az amfibolos andesit azonban egészen más típusu, mint a dévai.

1909. december 1-én. - Elnök: dr. KOCH ANGAL.

Elnök mély megilletődéssel bejelentette a nagy veszteséget, mely társulatunkat tíz éven át volt munkás tagjának és három éven keresztül fáradságtalanul buzgó másodtitkárának, **Güll Vilmos** m. kir. I. oszt. geologusnak váratlan halálával érte. Az elhunyt derék tisztárs élete folyásáról és tudományos működéséről **TRMKÓ IMRE** tagtársunk megemlékezésétől várhatunk méltó és kimerítő ismertetést. Ez az emlékbeszéd a februáriusi közgyűlésen tartatik meg.

Előadások:

1. HORUSITZKY HENRIK a bazini pannonfaunáról szolt. A Kis Magyar Alföld második ismert és fontosabb pannonkorszaki lelethelye ez. Az összfauna alapján a környéket sósvízű tenger borította, melybe a hegységből édesvízi patakok torkolltak. Ezért a fauna is kevert, s ismételve csak ama nézetet erősíti meg, hogy egyes fajok alapján szinteket vagy emeleteket meghatározni nem lehet, hanem mindig csak az összfauna alapján.

LÖRENTHEY IMRE az előadás kapcsán megjegyezte, hogy előadónak ama megjegyzése, miszerint a bazini pannonfauna fölszólaló szintű beosztásába nem illeszthető be teljesen, csakis az ő beosztásának és beosztási elveinek félreértésén alapulhat. Előadó úr a faunát bezáró rétegeket helyesen osztotta be a felsőpannoniai emelet *Congerio triangularis* és *Cong. balatonica* tömeges föllépésével jellemzett

szintbe. Mert hogy a *Melanopsis vinulobonensis* és *impresset* áthidaló alaknak csak egy példánya van a rétegben s az is fejletlen, igazolja, hogy a fauna az alsó-pannoniai emeletbe nem sorolható miután ott ezrével vannak e csoport alakjai. Radmanesten és máshol is fölmennek ez alakok az alsóból a felső-pannoniai emeletbe, ami a mai helyesnek tartott föld- és fajfejlődési törvényeket megerősíti. Hogy az *Unio Neumayri* is megvan e szintben, ugyancsak eme törvényeket erősíti meg, igazolva a fajnak az eddig ismertnél hosszabb életét. Fölszóaló nem lehet előadóval egy véleményen a tekintetben, hogy a Kis Magyar Alföldön petrográfiai alapon lehetne a pannoniai képződményt osztályozni, mert itt is, mint mindenhol, pl. Szegzárdon vagy bárhol, minden szintben a legkülönbözőbb anyag van. Különbö-
ben így van ez manapság is, hogy t. i. tavaink és beltengereink fenekén nemcsak faunisztikai, hanem petrográfiai faciesek is vannak.

2. HORUSITZKY HENRIK ezután még a szegedi pleisztocen faunáról is szólt. Szeged város alapja mocsárlósz, mely a löszkorszak elején rakódott le. A Tisza vize annak idején igen szétterült, megállapodott medre még nem volt, hanem össze-vissza kanyarogván, igen sok kisebb-nagyobb időszakos síkvizű tavat alkotott. Innen előadó 50 csigafajt sorolt föl, melyek közül 10 a Nagy Magyar Alföldre nézve már kihalt, vagyis elvándorolt alak.

3. VADÁSZ M. ELEMÉR a *limax* és *amalia* nemekbe tartozó magyarországi fosszilis házatlan csigákat mutatott be. Kritikailag vizsgálta a kövesedő mészkövek jellegét s arra az eredményre jutott, hogy ezeknek vizsgálata csak morfológiai, miért is az élő, anatómiailag megállapított fajokét nem fedi. Az eddig ismert 23 «fajhoz» összesen 4 *amalia*t és 7 *limax* «fajt» sorolt, közöttük 6 újat is. Ezekkel a magyarországi alakokkal együtt most már a harmadidőszaknak a felső-eocéntól kezdve minden szintjéből ismerünk házatlan csigákat. A magyarországi példányok az alsó-oligocénból, felső-oligocén vagy alsó-mediterránból, felső-mediterránból, szarmatából, pannoniai rétegekből és pleistocénból kerültek ki.

Választmányi ülések.

1909 november 5-én. Elnök: KOCH ANTAL.

Elnök jelentette, hogy ANDERSSON GUNNAR felszólította a társulatot, a magyar kir. Földtani Intézetet s CHOLNOKY JENŐ egyet. tanárt, hogy Magyarország post-glacialis klimaváltozásairól adjanak be jelentést a XI. nemzetközi geológiai kongresszus titkárságának. A választmány elhatározza, hogy a tagoknak felszólítást küld erre vonatkozó adatok beküldésére.

Új tagoknak megválasztottak

a) örökítő tagok:

Debreczen sz. kir. város tanácsa:

Szeged sz. kir. város tanácsa.

b) rendes tagok:

Szabadka sz. kir. város tanácsa (aj. a titkárság).

BALÁS JENŐ, bányamérnök, Menyháza * *

CHESNAIS A., vegyész-geológus, Paris (aj. T. ROTH LAJOS vál. tag).

Felsőmagyarorsz. Rákóczi-Muzeum, Kassa (aj. a titkárság).

GÖRÖG GÁBOR, bányai igazgató, Budapest (aj. BALLÓ REZSŐ r. tag).

LENK JENŐ, tanárjelölt, Sopron (aj. VADÁSZ M. E. r. tag).

LÖBLOVITZ ZSIGMOND, könyvkereskedő, Budapest (aj. a titkárság).
 NIAGUL MIKLÓS bányatulajdonos, Temesszlatina (aj. SCHRÉTER ZOLTÁN rendes tag).
 RÉTHLY ANTAL, orsz. meteor. int. assistens, Budapest (aj. a titkárság).
 RICHTER ALADÁR, egyet. tanár, Kolozsvár (aj. a titkárság).
 SZÉKÁNY BÉLA, tanár, Budapest (aj. VADÁSZ M. E. r. tag).
 TWERASER KÁROLY, bányatulajdonos, Karánsebes (aj. SCHRÉTER ZOLTÁN r. t.).
 UJJ JÁNOS, a Fehér-Körös szab. és árment. társ. ig.-főmérnök, Kisjenő (aj. TIMKÓ IMRE r. t.).

VILLANI FRIGYES báró, min. fogalmazó, Fiume (aj. FISCHER SAMU örök. t.).

A választmány elhatározza, hogy mesterszótár szerkesztésére bizottságot alakít, s felszólítja a M. Földrajzi Társaságot, a K. M. Term. tud. Társulatot, az Erdélyi Múzeum Egyletet, hogy e bizottságba két-két tagot küldjenek. Elhatározza továbbá, hogy barlangkutató bizottságot alakít s e bizottság számára a kormány támogatását igyekszik megnyerni.

1909 december 1-én — Elnök: KOCH ANTAL.

Elnök bejelenti a GÜLL VILMOS váratlan halála alkalmából tett intézkedéseket, nevezetesen a Társulat gyászjelentést adott ki, koszorút helyezett a ravatalra. az elnök búcsúszavakat intézett az elköltözött szelleméhez, a tisztikar a temetés alkalmával testületileg kifejezte részvétét a gyászoló családnak.

Elnök örömmel üdvözli TELEGDY ROTH LAJOS vál. tagot abból az alkalomból, hogy a király a Vaskoronarend III. osztályával tüntette ki, valamint GESELL SÁNDORNNAK is gratulál a magyar nemességgel való kitüntetéséhez.

Új tagoknak megválasztottak:

BRUCK ALBERT, bányabirtokos, Budapest (aj. PAPP KÁROLY vál. t.).
 JÁVORSZKY JÓZSEF, m. kir. szénbányahiv. irodaigazg. Petrosény és
 PÁVAY-VAJNA FERENC, tanárjelölt, Budapest (aj. KORMOS TIVADAR r. t.).
 WATTENWYL LIPÓT báró, Bori, Nyitra m. (aj. HORUSITZKY HENRIK v. t.).

Meghalt ZLATARSKY N. GEORGE egyet. tanár Sophia.

A választmány elhatározza, hogy a II. titkári teendők elvégzésére VOGL VIKTOR r. tagot kéri föl.